

Position paper rondetafelgesprek neurodiversiteit

Stichting Neurodiversiteit / Neurodiversity Foundation

Aan: Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Betreft: Neurodiversiteit, rechtsbescherming en maatschappelijke deelname

Datum: 4 Juni

1. Onze boodschap

De Stichting Neurodiversiteit is blij dat de Tweede Kamer ruimte maakt voor een rondetafelgesprek over neurodiversiteit. Tegelijk willen wij eerlijk zijn: het is laat dat dit gesprek nu pas structureel wordt gevoerd, en daarom hopen we op politieke actie, die we makkelijker maken door het benoemen van 12 mogelijke moties om Nederland vriendelijker te maken voor onze gemarginaliseerde groep. We zijn op zoek, naar politici en politieke partijen, die hoop geven, aan neurodivergente Nederlanders, voor een hoopvollere toekomst.

Neurodivergente mensen - waaronder autistische mensen, ADHD'ers, dyslectische mensen, dyscalculische mensen, mensen met dyspraxie/DCD, Tourette, hoogbegaafdheid, taalontwikkelingsstoornissen, sensorische verwerkingsverschillen en andere neurodivergente variaties - lopen dagelijks tegen maatschappelijke barrières aan. In onderwijs, werk, zorg, wonen, inkomen, publieke dienstverlening en bij uitvoeringsinstanties worden zij nog te vaak beoordeeld volgens één normatief beeld van functioneren.

Wij willen toe naar een Nederland waarin het VN-verdrag Handicap volledig wordt nageleefd, en waarin bestaande maatschappelijke barrières voor neurodivergente mensen actief worden verminderd door politieke keuzes. Niet door neurodivergente mensen verder te dwingen zich aan te passen aan systemen die hen uitsluiten of beschadigen, maar door die systemen toegankelijker, rechtvaardiger en menswaardiger te maken.

Daarom vragen wij de Tweede Kamer om vijf prioritaire stappen:

1. **Maak discriminatie op grond van neurodivergentie zichtbaar en bestrijdbaar.**
2. **Voer de aangenomen ABA-motie daadwerkelijk uit en voorkom commerciële herlabeling.**
3. **Bescherm neurodivergente Wajongers tegen ondeskundige beoordelingen.**
4. **Investeer structureel in neurodiversiteitskennis bij UWV, gemeenten en uitvoeringsinstanties.**
5. **Erken Neurodiversity Pride Day op 16 juni officieel als dag van neurodivergente trots, gelijkwaardigheid en inclusie.**

Deze vijf punten combineren bescherming, rechtszekerheid, kennis en erkenning. Dat is nodig. Neurodivergente mensen hebben niet alleen behoefte aan zorg of ondersteuning, maar ook aan waardigheid, bestaanszekerheid, gelijke behandeling en het recht om als zichzelf mee te doen.

2. Waarom politieke actie nu nodig is

In Nederland bestaan al belangrijke wettelijke en beleidsmatige kaders. Mensen met een beperking of chronische ziekte moeten kunnen meedoen op school, op het werk, in het openbaar vervoer en in hun vrije tijd. Dat is verankerd in de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, de Grondwet en het VN-verdrag Handicap. Ook werkt de overheid via de Werkagenda VN-verdrag Handicap 2025-2030 toe naar betere naleving van het verdrag.

Maar in de praktijk blijft neurodivergentie te vaak onzichtbaar. In rapportages over discriminatie wordt neurodivergentie zelden apart genoemd. In onderwijsbeleid gaat het vaak over “passend” of “inclusief” onderwijs, maar basiskennis over neurodiversiteit is nog geen vanzelfsprekend onderdeel van iedere leraren- of ambtenarenopleiding. Bij UWV, gemeenten en zorginstaties hangen beoordelingen te vaak af van toevallige kennis van individuele medewerkers. En in de zorgmarkt bestaan nog steeds verdienmodellen rond “marteltherapie aba” die door autistische mensen, ook nog steeds, als schadelijke kindermisbehandeling en als traumatiserend worden beoordeeld.

Dit is, zoals ook de onderzoeken van H. Bruintjes laten zien, geen marginaal probleem. Het gaat om een grote groep burgers die vaak veel talent, creativiteit, doorzettingsvermogen en maatschappelijke waarde meebrengt, maar tegelijkertijd structureel wordt belemmerd door systemen die onvoldoende zijn ontworpen voor verschillende manieren van denken, leren, communiceren, voelen en verwerken.

Wij vragen de Kamer daarom om neurodiversiteit niet langer te laten ondersneeuwen in algemene termen als “handicap”, “kwetsbaarheid”, “ggz”, “passend onderwijs” of “arbeidsparticipatie”. Neurodivergente mensen verdienen specifieke aandacht, omdat hun barrières specifiek zijn.

3. Onze vijf prioritaire verzoeken aan de Tweede Kamer

1. Maak discriminatie op grond van neurodivergentie zichtbaar en bestrijdbaar

Discriminatie van neurodivergente mensen wordt vaak niet herkend als discriminatie. Het wordt verpakt als “niet passend in het team”, “te ingewikkeld”, “te intensief”, “niet flexibel genoeg”, “communicatief lastig”, “niet leerbaar”, “niet zelfstandig genoeg” of “niet representatief”. Daardoor blijft structurele uitsluiting buiten beeld.

Wij vragen de Kamer, aansluitend op het aanbieden van de petitie Franciscus (“Stop discriminatie op basis van neurodiversiteit”) dit jaar, om de regering te verzoeken om discriminatie op grond van neurodivergentie expliciet zichtbaar te maken in bestaande discriminatiemonitoring. Dat kan als subcategorie binnen bestaande gronden, zoals handicap/chronische ziekte, of als aparte beleidsmatige registratiecategorie. De infrastructuur bestaat al: gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen, politie, Meld.Online Discriminatie, het College voor de Rechten van de Mens, de Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman registreren en behandelen al discriminatiemeldingen.

Zonder registratie is er geen zicht. Zonder zicht is er geen beleid. Zonder beleid blijft neurodivergente discriminatie bestaan als iets wat mensen individueel moeten dragen, in plaats van iets wat de overheid structureel moet bestrijden.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om, in overleg met antidiscriminatievoorzieningen, politie, Meld.Online Discriminatie, het College voor de Rechten van de Mens, de Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman, te verkennen hoe discriminatie op grond van neurodivergentie expliciet zichtbaar kan worden geregistreerd, gemonitord en gerapporteerd binnen bestaande discriminatiecijfers en mensenrechtenrapportages.

Daarnaast vragen wij de Kamer om te onderzoeken hoe publieke middelen, subsidies, inkoopvoorwaarden en kwaliteitskaders kunnen voorkomen dat organisaties die neurodivergente mensen structureel discrimineren of beschadigen, publieke steun of beleidsinvloed blijven ontvangen.

2. Voer de aangenomen ABA-motie daadwerkelijk uit en voorkom commerciële herlabeling

De Tweede Kamer heeft al een belangrijke stap gezet met de aangenomen motie over het beperken van ABA-behandelingen intensiever dan één uur per week. Dit is een geweldige stap, want jonge autisten krijgen nu minder vaak 'marteltherapie' die door de staat gefinancierd wordt. Maar die moedige motie, van Agnes Joseph moet nu worden uitgevoerd, zonder dat dit verwaterd wordt door de commerciële belangen van enkele winstgerichte bedrijven.

Onze zorg is dat commerciële aanbieders die verdienen aan deze schadelijke 'methodes' hun verdienmodel zullen proberen te behouden. Dat kan door andere namen te gebruiken, door kamerleden voor de gek te houden, door schadelijke praktijken zachter te formuleren, of door ABA-achtige interventies te presenteren als algemene begeleiding, ontwikkeltraining of gedragstherapie.

Daarom vragen wij Kamerleden om waakzaam te zijn. Wanneer autistische kinderen langdurig worden blootgesteld aan methoden die gericht zijn op gehoorzaamheid, gedragsonderdrukking, maskering en normalisering van autistisch gedrag, spreken wij niet over onschuldige ondersteuning. Voor veel autistische mensen voelt dit niet als zorg, maar als een vorm van betaalde onderwerping, van geforceerde "autismeconversie", vergelijkbaar met "homogenezing". Wij vinden dat publieke middelen nooit mogen worden gebruikt voor praktijken die de waardigheid, autonomie en natuurlijke communicatie van autistische kinderen aantasten. Een moedige politicus, zo hopen we al jaren, zal ooit de volledige stopzetting van de financiering hiervan, en de inzet van deze middelen voor nuttige therapieën, bewerkstellen, tot die tijd moet de motie van Agnes Joseph streng gehandhaafd worden.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering aan de Kamer te rapporteren hoe de aangenomen motie-Joseph over ABA-behandelingen intensiever dan één uur per week wordt uitgevoerd, inclusief toezicht, registratie, gemeentelijke instructie, betrokkenheid van autistische ervaringsdeskundigen en maatregelen tegen herlabeling van ABA-praktijken onder andere namen.

Aanvullend voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om gemeenten actief te instrueren dat intensieve ABA-behandelingen boven één uur per week niet publiek bekostigd mogen worden, en dat aanbieders die ABA-achtige praktijken onder andere namen aanbieden niet via jeugdhulp, Wmo, onderwijszorgarrangementen of andere publieke routes alsnog financiering krijgen.

3. Bescherm neurodivergente Wajongers tegen ondeskundige beoordelingen en bestaansonzekerheid

Wij ontvangen te veel signalen van neurodivergente mensen die zich door UWV-processen niet begrepen, niet geloofd of verkeerd beoordeeld voelen. Neurodivergente belastbaarheid is vaak complex. Mensen kunnen jarenlang maskeren, boven hun vermogen functioneren, wisselende belastbaarheid hebben, overprikkeling verbergen, sociaal wenselijke antwoorden geven of pas na afloop instorten. Wie daar geen kennis van heeft, kan gemakkelijk verkeerde conclusies trekken.

Dat is ernstig, omdat UWV-besluiten direct raken aan bestaanszekerheid. Een verkeerde beoordeling kan leiden tot inkomensverlies, stress, gezondheidsverslechtering, bezwaarprocedures en verlies van vertrouwen in de overheid.

De actuele zorgen rond het einde van Wajong-rechten of garantiebedragen na vijf jaar werken maken dit extra urgent. Juist mensen die proberen mee te doen, mogen niet worden gestraft doordat het systeem hun ondersteuningsbehoefte te beperkt begrijpt.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om neurodivergente Wajongers bij beëindiging, herbeoordeling of wijziging van hun uitkering toegang te geven tot een laagdrempelige bezwaar- en herstelroute, onafhankelijke

ondersteuning, duidelijke hardheidscriteria en beoordeling door medewerkers met aantoonbare kennis van neurodivergentie.

Aanvullend voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om middelen vrij te maken voor verplichte scholing van UWV-medewerkers die besluiten nemen over Wajong en arbeidsvermogen, met aandacht voor autisme, ADHD, masking, wisselende belastbaarheid, executieve functies, prikkelverwerking, herstelbehoefte, communicatieverschillen en neurodivergente burn-out.

4. Investeer structureel in neurodiversiteitskennis bij gemeenten en uitvoeringsinstanties

Veel problemen ontstaan niet door kwade wil, maar door gebrek aan kennis. Dat maakt de gevolgen niet minder ernstig.

Een leerling die overprikkeld raakt, wordt gezien als lastig. Een student die vastloopt in planning, wordt gezien als ongemotiveerd. Een autistische volwassene die niet snel antwoordt, wordt gezien als ontwijkend. Een ADHD'er met administratieve problemen wordt gezien als nalatig. Iemand die jarenlang heeft gemaskeerd, wordt te belastbaar ingeschat. Iemand die procedurele stress niet aankan, wordt verantwoordelijk gemaakt voor een systeem dat niet toegankelijk is.

Wij vragen dat neurodiversiteitskennis een basiseis wordt voor professionals die betaald worden door de overheid en beslissingen nemen over onderwijs, ondersteuning, zorg, inkomen, werk en rechtsbescherming. Zo lang deze kennis achterstand er is, zullen er geen correcte besluiten genomen kunnen worden.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om neurodiversiteit verplicht en concreet op te nemen in opleidingen en onboardingtrajecten voor relevante ambtenaren, met aandacht voor basis kennis en de houding van de ambtenaar richting zijn client of partner.

Aanvullend voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om neurodiversiteitskennis structureel op te nemen in de scholing, kwaliteitscriteria en toetsingskaders van gemeenten, UWV, Wmo-consulenten, jeugdteams, leerplichtambtenaren, indicatiestellers, inspecties en andere uitvoeringsorganisaties.

5. Erken Neurodiversity Pride Day officieel op 16 juni

Naast bescherming is erkenning nodig. Neurodivergente mensen krijgen vaak vooral aandacht wanneer het gaat over problemen, kosten, diagnoses, tekorten of zorgvragen. Dat beeld is onvolledig en schadelijk.

Neurodiversity Pride Day laat een ander beeld zien: neurodivergente mensen als volwaardige burgers, leerlingen, werknemers, onderzoekers, makers, ouders, kunstenaars, vrijwilligers, leiders en gemeenschapsbouwers. De dag is ontstaan vanuit Nederland, wordt breed ondersteunt door de neurodivergente gemeenschap zelf en wordt jaarlijks op 16 juni gevierd. Het is een dag van trots, zelfacceptatie, zichtbaarheid en verbondenheid. Wat hier begon in Nederland, wordt op deze 9e editie in 2026, in meer dan 50 landen gevierd, gedurende 7 dagen land (Neurodiversity Pride Week) en is na de LGBTQ Pride (die nog veel groter is) de grootste pride beweging in de wereld.... maar het begon hier, en het wordt wereldwijd gecoördineerd vanuit ons land: ND Pride is feitelijk 'made in nl', en we smachten als gemeenschap naar de erkenning, net als de LGBTQ beweging dit decennia geleden ook kreeg, voor onze 10e editie.

Officiële erkenning van Neurodiversity Pride Day kost weinig, maar betekent veel. Het geeft gemeenten, scholen, werkgevers, ministeries en publieke instellingen een extra suggestie voor een jaarlijks moment om niet alleen over neurodivergente mensen te spreken, maar hen zichtbaar te waarderen. In beide eerdere kamer cohorten is hierover positief gesproken door toenmalige staatssecretarissen, maar definitieve actie is nooit ondernomen: Voor de 10e editie in 16 Juni 2027: Erken de 16e van Juni als officiële dag.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om Neurodiversity Pride Day op 16 juni officieel te erkennen als jaarlijkse dag van neurodivergente trots, gelijkwaardigheid en inclusie, en gemeenten, scholen, publieke instellingen en overheidsorganisaties aan te moedigen hier jaarlijks aandacht aan te besteden.

4. Aanvullende motievoorstellen

Naast de vijf prioriteiten vragen wij de Kamer om de volgende voorstellen mee te nemen.

A. Begeleid en beschermd wonen: landelijk meldpunt en escalatieprotocol

Er zijn te veel signalen over onveilige, vernederende of ontoereikende behandeling van autistische en andere neurodivergente mensen in begeleid en beschermd wonen. Bewoners zijn vaak afhankelijk van de aanbieder en verkeren daardoor in een kwetsbare positie. Signalen over mishandeling, worden onvoldoende serieus genomen, en zijn vaak onveilig om te melden.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om met gemeenten, Wmo-toezichthouders, IGJ en cliëntenorganisaties een landelijk meldpunt en escalatieprotocol te ontwikkelen voor ernstige klachten over begeleid en beschermd wonen voor neurodivergente mensen.

B. Plaatsingsstop en sluiting bij ernstige of herhaalde klachten

Een meldpunt is alleen zinvol als klachten gevolgen hebben. Bij ernstige of herhaalde signalen moet de veiligheid van bewoners zwaarder wegen dan de continuïteit van een aanbieder.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering te borgen dat bij ernstige, herhaalde of aannemelijke signalen van onveiligheid in begeleid of beschermd wonen onmiddellijk onafhankelijk onderzoek plaatsvindt, met mogelijkheid tot tijdelijke plaatsingsstop, veilige overplaatsing, contractopschorting en sluiting wanneer veiligheid, waardigheid of basale zorgkwaliteit niet gegarandeerd is.

C. Diagnostiek zonder financiële drempel

Wij begrijpen dat volledig kostenvrije diagnostiek voor alle neurodivergente variaties financieel ingewikkeld is, dat dit ook duur kan zijn. Tegelijk is het inhoudelijk vreemd dat juist de toegangspoort tot ondersteuning, rechtsbescherming, onderwijsaanpassingen, werkvoorzieningen of zelfbegrip afhankelijk kan zijn van eigen risico, private routes, leeftijd, wachttijd, polisvoorwaarden of betaalvermogen.

Diagnostiek is voor veel neurodivergente mensen geen luxeproduct. Het is vaak de sleutel tot passende ondersteuning en bescherming. Voor hen, voor wie de financiële drempel voor deze medische dienst te kostbaar is, vragen we een routeverkenning naar humanitaire coulance, voor deze groep.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om budgettaire scenario's uit te werken voor het verlagen of wegnemen van financiële drempels bij de "medische diagnose" traject, met bijzondere coulance voor volwassenen zonder regulier inkomen, lage inkomens en mensen voor wie diagnostiek noodzakelijk is voor toegang tot onderwijs, werk, zorg, inkomen of rechtsbescherming.

D. Bijverdienen en vrijwilligersvergoeding: participatie niet bestraffen

Voor veel neurodivergente mensen begint participatie met kleine stappen: vrijwilligerswerk, een paar uur meedoen, een creatieve opdracht, een project, een tijdelijke klus of een maatschappelijk initiatief. Het huidige systeem maakt zulke stappen vaak spannend, omdat mensen bang zijn voor verrekening,

terugvordering, administratieve druk of verlies van bestaanszekerheid. Niets doen, word dan veiliger, en daar heeft niemand wat aan.

Wie voorzichtig probeert mee te doen, moet niet worden gestraft alsof participatie misbruik is.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering te onderzoeken hoe neurodivergente Wajongers en bijstandsgerechtigden meer ruimte kunnen krijgen voor vrijwilligersvergoedingen, kleine inkomsten, projectvergoedingen en geleidelijke participatie zonder disproportionele verrekening of bedreiging van bestaanszekerheid door het afnemen van elke vorm van support.

E. Neuro-inclusieve stages bij maatschappelijke organisaties

Neurodivergente jongeren hebben stages nodig waar begeleiding, veiligheid en ontwikkeling centraal staan. Juist maatschappelijke organisaties kunnen betekenisvolle, rustige, missiegedreven en mensgerichte stageplekken bieden. Ook zijn deze vaker ingericht, op goede begeleiding van de doelgroepen die zij dienen. Maar zij hebben vaak beperkte middelen en kunnen niet altijd stagevergoeding, begeleiding of aanpassingen betalen.

Daardoor missen we een kans. Neurodivergente jongeren verliezen veel stagekansen, terwijl maatschappelijke organisaties juist plekken kunnen bieden waar zij kunnen groeien, op een manier die hun kunnen ondersteunen in hun professionele pad. We willen het haalbaarder maken van neurodivergente jongeren een stageplek krijgen, op een plek die hun graag wilt.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering een regeling of pilot te ontwikkelen waarmee maatschappelijke organisaties een bescheiden financiële vergoeding krijgen om neurodivergente jongeren stageplekken aan te bieden, inclusief vergoeding voor de uren in begeleiding, stagevergoeding (als deze verplicht is) en de kosten voor redelijke aanpassingen in de werkplek.

F. Cognitieve, sensorische en communicatieve toegankelijkheid concretiseren

Toegankelijkheid wordt nog te vaak fysiek ingevuld. Voor neurodivergente mensen zitten barrières vaak in prikkels, onduidelijke communicatie, onvoorspelbare procedures, tempo, sociale verwachtingen, formulieren, wachtruimtes, telefonische bereikbaarheid en gebrek aan herstelruimte. Waar dit voor neurotypische mensen 'vervelende dingen' kunnen zijn, zijn dit voor neurodivergente mensen vaak dingen die participatie direct minder mogelijk maakt.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om de begrippen "toegankelijkheid", "neuroinclusie" en "redelijke aanpassing" concreet uit te werken voor cognitieve, sensorische en communicatieve toegankelijkheid, samen met neurodivergente ervaringsdeskundigen. En aanvullend, om deze criteria toe te voegen, aan de reeds geldende criteria rondom toegankelijkheid.

G. Maak neurodiversiteit structureel onderdeel van de politieke agenda

Wij zijn blij dat de Tweede Kamer nu een rondetafelgesprek over neurodiversiteit organiseert. Maar één gesprek is niet genoeg. Neurodivergente mensen lopen niet één keer per kabinetsperiode tegen problemen aan, maar dagelijks: in onderwijs, werk, zorg, wonen, inkomen, discriminatie, publieke dienstverlening en uitvoeringspraktijk.

Tot nu toe verdwijnt neurodiversiteit vaak in bredere debatten over handicap, ggz, passend onderwijs, jeugd, arbeidsparticipatie of bestaanszekerheid. Daardoor worden de specifieke barrières van neurodivergente mensen niet goed zichtbaar, en blijven oplossingen te algemeen.

Wij zijn ruim 20% van de bevolking: we vragen de Kamer daarom om neurodiversiteit structureel op de politieke agenda te zetten. Dit kan als nieuw beleidsterrein naast alles wat al bestaat, maar beter nog: als noodzakelijke lens binnen bestaand beleid. Dus: Wanneer de Kamer spreekt over inclusief onderwijs, moet neurodiversiteit daarin zichtbaar zijn. Wanneer de Kamer spreekt over

arbeidsongeschiktheid, moet neurodivergente belastbaarheid daarin zichtbaar zijn. Wanneer de Kamer spreekt over discriminatie, moet neurologische discriminatie daarin zichtbaar zijn. Wanneer de Kamer spreekt over toegankelijkheid, moet prikkel-, communicatie- en procedurele toegankelijkheid daarin zichtbaar zijn. Door onze situatie te scharen onder een andere doelgroep, worden onze belangen, vaak onzichtbaar.

Voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om jaarlijks ronde tafel gesprek en een jaarlijkse voortgangsbrief neurodiversiteit aan de Tweede Kamer te sturen, waarin per domein wordt gerapporteerd over onderwijs, werk, zorg, wonen, inkomen, discriminatie, toegankelijkheid, uitvoeringsinstanties en erkenning, en deze brief te agenderen voor een jaarlijks commissiedebat.

Aanvullend voorstel voor motie:

Verzoekt de regering om in toekomstige Kamerbrieven over het VN-verdrag Handicap, inclusief onderwijs, arbeidsongeschiktheid, discriminatie en toegankelijkheid expliciet aandacht te besteden aan de gevolgen voor neurodivergente mensen.

5. Tot slot

Wij vragen de Tweede Kamer om neurodivergente mensen niet langer alleen te zien door de bril van zorg, probleem, beperking of kosten, maar om hen aan te moedigen. Wij vragen om een Nederland waarin neurodivergente mensen veilig kunnen wonen, eerlijk beoordeeld worden, niet worden gediscrimineerd, niet worden blootgesteld aan schadelijke interventies, passende ondersteuning krijgen, toegang hebben tot onderwijs en werk, en zichtbaar trots mogen zijn op wie zij zijn. Velen van onze doelgroep, worstelen elke dag met de maatschappij, we hopen op een overheid die ons aanmoedigd en steunt.

Voor neurodivergente mensen, is Nederland ook ons land, ons thuis. En “de overheid”, is ook onze overheid. De vraag is niet of neurodivergente mensen zich genoeg aanpassen aan Nederland. De vraag is of Nederland bereid is zijn publieke systemen zo in te richten dat alle breinen werkelijk kunnen meedoen.

Daarvoor zijn politieke keuzes nodig.

Wij vragen de Tweede Kamer om die keuzes nu te maken.

Waarde kamerleden: we rekenen op jullie.

Tjerk Feitsma, Directeur Neurodiversity Foundation.